

ГОРБОНОС Ольга,
*кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка
кафедри англійської філології та світової літератури
імені професора Олега Мішукова
Херсонського державного університету*

ЖАНР ЛІТЕРАТУРНОЇ КАЗКИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ХУДОЖНЬО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Вітчизняний сучасний педагогічний простір (і науковий, і прагматичний) постійно ідентифікує яскраві, пасіонарні, глибинні формати звернення освітян у процесі формування дитини як особистості до високого творчого потенціалу літературної казки, генотип якої – казка народна.

Педагогічний досвід В. Сухомлинського у використанні казки з метою збагачення духовного світу школяра зумовили той факт, що талановитий педагог стає і автором казок, притч високого художнього реєстру. Вони вивчаються у програмах для читання всіх класів початкової ланки освіти, рекомендуються в сімейному читанні [4, с. 224]. У цьому славнозвісному пантеоні авторські казки Н. Забіли, О. Іваненко, Ю. Званацького, В. Нестайка, Ю. Ярмиша, І. Андрусяка, М. Савки, З. Мензатюк та ін.

Процес підготовки майбутнього вчителя початкових класів до аналітичного зрізу і глибинного розкриття морально-етичних складових авторської казки домінантно поєднує літературознавчу освітню компоненту у процесі викладання курсу «Дитяча література» і методичну специфіку технології їх вивчення.

Новітня літературознавча думка в умовах сьогодення чітко ідентифікує: 1) народна казка як усноподійний прозовий текст фантастичного спрямування стає праформою виникнення казки авторської адже саме фольклорний текст стає вагомою змістоформою відбиття менталітету нації та її духовних цінностей; 2) але у народній казці як усноподійному творі відсутні конкретно – історичний хронотоп, майже немає описів казки, змалювання внутрішнього світу героїв, художньої деталізації тощо; 3) персонажна система народної казки (добротворці,

злотворці, знедолені) завжди підкреслює перемогу добра над злом, стає життєвим уроком нації і привертає увагу художнього письменства і виникнення казки літературної.

Найголовнішою відмінною рисою авторської казки від народної праформи є те, що літературна казка має свого автора-письменника як носія духовних цінностей конкретного історичного простору та особливостей літературного процесу цієї епохи.

Митець-казкар у процесі її написання звертається до прямого або трансформаційного сюжету народної казки, вносячи в її структуру власне вже літературні прийоми: конкретика хронотопу (завжди зазначає час і місце подій), як правило, вживає описи-зовнішності героїв, середовище їх буття (природи, місця, житла тощо), детальне змалювання їх внутрішнього стану, емоцій, почуттів. Так виникають літературні казки за фольклорними мотивами І. Франка, О. Олеся, Н. Забіли тощо. Вершина її розвитку – власне авторська літературна казка. Цей жанровий різновид авторської казки характеризується оригінальною сюжетно-образною системою, яку створив сам письменник-казкар, спираючись на закони казки фольклорної [2].

Отже, літературна казка – авторський, художній, прозаїчний або віршовий твір, заснований або на фольклорних джерелах або цілком оригінальний; твір переважно фантастичний, чародійний, що змальовує неймовірні пригоди вигаданих або традиційно казкових героїв і, в окремих випадках, орієнтований на дітей; твір, в якому неймовірне чудо відіграє роль сюжетотворного фактора служить вихідною основою характеристики персонажів [1, с. 283].

Зазначаємо, що процес глибинного вивчення літературних казок за освітньою програмою початкової школи залежить насамперед від усвідомлення, розуміння майбутнім вчителем початкових класів теоретико-жанрових особливостей уже авторської казки. Розділ «Дитячий фольклор», складова «Народні казки» поряд із засвоєнням у процесі його вивчення здобувачами дає можливість усвідомити насамперед провідні генологічні риси народно – казкового тексту (вигадка, вимисел, розважальність, система героїв, числова символіка тощо).

Підкреслюємо, що обов'язковим, цілеспрямованим компонентом вивчення народної казки повинно стати підкреслення викладачем і під час лекції, і в проведенні семінарського заняття наявність формальних особливостей усноподійної казкової форми-маргінес описів, художньої деталізації, внутрішнього емоційного стану героя тощо. Важливо включити в тестування знань здобувачів з теми «Народні казки» перевірку якості і міцності засвоєння усіх особливостей фольклорного тексту.

У процесі вивчення творчості письменників для дітей – а саме авторських казок – виникає простір аналітики їх змістоформи з точки зору джерела виникнення літературної казки (сюжет народної чи придуманої самим автором), якість співдії народно-казкових та власне літературних складових їх текстового матеріалу, ролі і місця народно-казкових елементів у розкритті уже авторської виховної, пізнавальної мети літературної казки конкретного письменника.

Звідси, системний цілісний аналіз особливостей змістоформи літературної казки забезпечує успішний методичний інструментарій їх вивчення безпосередньо у освітньому процесі початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Галич О. Теорія літератури. К., 2005, 460 с.
2. Горбонос, О. В. Жанрова специфіка літературної казки в теорії інтертекстуальності // Матеріали Десятих всеукраїнських наукових фольклористичних читань. К., 2001, 283 с.
3. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. К., 2005, 591 с.
4. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва. К., 2018, 352 с.